

Limba cehă

Nivelurile de competență

Încercare de sistematizare a materialului

Limba cehă limbă străină

Nivelurile A 1, A 2 și B 1, B 2

Considerații preliminare

Până la data la care elaborăm această schiță, în Republica Cehă s-au publicat trei volume, referitoare respectiv la nivelurile A 1, A2 și B2. Pentru nivelul B1, așteptăm publicarea materialului, dar – până atunci – nivelul se poate aprecia din diferența de asimilare a limbii între nivelul A 2 și B2.

Materialul a fost elaborat în conformitate cu cadrul european comun de referință (*Společný evropský referenční rámec*, în continuare SERR)

- Nivelul A 1

Univerzita Palackého v Olomouci

Katedra bohemistiky Filozofické fakulty

J. Línek, K. Vlasáková

Vedení projektu (conducător de proiect): M. Hádková

- Nivelul A 2

Univerzita Karlova v Praze Ústav jazykové a odborné přípravy

Vladimír Bidlas, Helena Confortiová, Milada Turzíková

Vedení projektu (conducător de proiect): Milada Čadská

- Nivelul B 2

Univerzita Karlova v Praze

Ústav bohemistických studií

A. Adamovičová, J. Bischofová, J. Cvejnová, H. Gladkova, J. Hasil, M. Hrdlička, P. Mareš, J. Nekvapil, Z. Palková, M. Šára

Vedení projektu (conducător de proiect): J. Holub

Dat fiind faptul că volumele au fost și vor fi elaborate la catedre diferite, de autori diferiți, există deja diferențe de abordare precum și unele curențe în definirea nivelurilor de competență¹. Tot la fel de adevărat este că elaborarea unui material care să urmeze îndeaproape definițiile elaborate până acum pentru limbile occidentale de circulație nu este posibil imediat pentru limbi de mică circulație sau pentru limbi care au statut de „limbi naționale” și care, implicit, nu se folosesc în comunicare dincolo de frontierele țării respective. În domeniul slav, un statut de limbă internațională îl are doar limba rusă, cu unele diferențe deloc de ignorat și care au motivație istorică. Toate celelalte limbi slave sunt limbi

¹ Aducem pe această cale mulțumiri colegi Božena Bednaříková de la Universitatea din Olomouc, care ne-a clarificat unele chestiuni legate de elaborarea acestor materiale.

exclusiv naționale, rareori vorbite în afara frontierelor țării. Desigur, nu discutăm aici limbile naționale folosite în cadrul unor comunități mai mari sau mai mici de minoritari care trăiesc în afara frontierelor naționale ori de imigranți care trăiesc în comunități relativ restrânse în Statele Unite sau în Canada.

În vederea abordării nivelului A1, esențial, și ca prim pas pentru a acoperi nivelurile de competență până la nivelul B2², domeniile importante sunt:

- 1 Caracteristicile nivelului A1 pentru limba cehă
- 2 Formularea Țelurilor de comunicare și a componentelor sale
- 3 Strategia recomandată pentru studiu și în predarea limbii
- 4 Competențe socioculturale pentru nivelul A1
- 5 Prezentarea foneticii cehe începătorilor absoluți
- 6 Liste de fraze (frazeme, clișee verbale) prezentate fără gramatică
- 7 Strategii compensatoare
- 8 Modele de interacțiune
- 9 Funcții lingvistice și noționale (funcții lingvistice, sensuri uzuale, sensuri specifice)
- 10 Ascultarea unui text
- 11 Citirea unui text
- 12 Scrierea unui text
- 13 Gramatică minimală
- 14 Vocabular
- 15 Lista situațiilor comunicaționale

Celelalte niveluri de competență dezvoltă structurile acumulate la nivelul A1, având scopul principal de a fluidiza conversația și de a-l familiariza pe student cu specificul și cu uzul limbii. Autorii celor trei volume studiate atrag atenția asupra elementelor extralingvistice, deosebit de importante, și care fac parte din complexul socio-lingvistic al folosirii limbii cehe: gesturi, relații sociale, comportament social, limbaj oficial versus limbaj familial etc. etc.

Nu trebuie ocolit detaliul, specific limbii cehe, al așa-numitei variante *obecná čeština* (ceha colocvială³). Nu intrăm în discuții dacă este vorba de diglosie sau de bilingvism. Pentru studenții străini care iau contact cu mediul ceh, în general după absolvirea primului an de studiu, este important să înțeleagă și să asimileze câteva elemente minimale de comunicare. Neatenționarea lor asupra acestui detaliu, care – în general – nu s-a făcut și nu se face în mod sistematic, ci – mai degrabă – improvizat, poate conduce la situații de derută și de confuzie, deoarece limba auzită „pe stradă” este, constată, mult diferită de ceea ce au învățat la facultate. Din păcate, nici în Republica Cehă această situație nu este clar și coerent definită,

² Unii studenți pot atinge, după trei ani de studiu, și nivelul C1. Din experiența noastră, dintr-o grupă de 12-15 persoane care studiază limba cehă sistematic sau relativ sistematic, 1-3 studenți din grupă au atins nivelul C1. Aceștia au fost exclusiv cei care au avut posibilitatea să studieze sau să lucreze în Republica Cehă în mod repetat pe perioade de minim 30 de zile. Majoritatea nu atinge acest nivel, evaluat în termeni reali de competență.

³ Sintagma *obecná čeština* este specifică limbii cehe, ca atare traducerea nu acoperă decât parțial conotația și denotația din original. O situație oarecum similară o are și limba slovenă. Nu intrăm aici în detalii.

lăsându-i mai degrabă pe studenți „să se descurce”. Deși mult diminuată față de perioada de dinainte de 1990, există încă o anumită jenă, absolut nejustificată după părerea noastră, în abordarea acestei chestiuni. Iată de ce manualul de limbă cehă colocvială, elaborat în anii '80 ai secolului trecut de fostul nostru coleg Jindřich Vacek, continuă să fie o raritate, un model rar urmat de alți colegi, inclusiv în Cehia. Din fericire, tendința este spre lărgirea locului ocupat de ceea ce numim *obecná čeština* în manualele publicate în Cehia. Deși acestea sunt încă rare, tendința de introducere a variantei colocviale în manualele de studiu este clară și ireversibilă.

Nu trebuie uitat, de asemenea, situația specifică a raporturilor dintre limba cehă și limba slovacă. Deși, oficial și formal, Cehia și Slovacia s-au constituit ca entități statale separate la 1 ianuarie 1993, vorbitorii celor două limbi continuă să-și vorbească limba maternă, inteligibilă de vorbitorii celeilalte limbi. Deși tânăra generație întâmpină unele dificultăți necunoscute părinților lor, crescuți și educați într-un mediu preponderent bilingv, și astăzi multe posturi de radio și de televiziune cultivă interviuri, discuții, reportaje în cealaltă limbă, fapt care ușurează asimilarea treptată a specificului celeilalte limbi fără a-i studia în mod special structura gramaticală.

1 Definirea nivelului A 1

Nivelul A1 (*Breakthrough*) este, conform SERR, caracterizat ca nivelul minim de folosire generativă a limbii. Studenții care ating acest nivel vor putea să interacționeze minimal, adică să pună întrebări referitoare la locuință/cazare, la persoanele pe care le cunosc, la lucrurile pe care le au. De asemenea, trebuie să poată răspunde la aceste întrebări. Ar trebui ca, în faza finală, să poată iniția un dialog care să le permită comunicarea în domeniul care îi interesează cel mai mult.

2 Locul gramaticii în cadrul nivelului A1

Dat fiind faptul că ceha este o limbă puternic flexionară, nu este de conceput ca studenții să poată aborda acest nivel fără cunoștințe elementare de gramatică. Ca atare, în cadrul acestui nivel trebuie presupus un nivel minim de norme gramaticale. În niciun caz nu se poate accepta ideea resemnării de la flexiune, respectiv nu este de conceput elaborarea unei comunicări formate numai din substantive ori pronume la nominativ și de verbe la infinitiv. Deși un vorbitor nativ de cehă ar putea, eventual, accepta o asemenea situație, dar numai până la un anumit nivel și până la un anumit moment, clipă în care comunicarea devine greoaie, dacă nu chiar imposibilă.

Ca atare, țelul nivelului A1 nu este cunoașterea normelor gramaticale, și posibilitatea de a te face înțeles într-o situație dată și într-un anumit rol. De exemplu, un student care a atins nivelul A1 nu este cel care știe să formeze acuzativul feminin, ci acel student care, de ex., știe să ceară apă, cafea, un sfat, ajutor (*student, který umí požádat o vodu, kávu, radu, pomoc* etc.), un student care e capabil să spună de ce are nevoie, ce ascultă etc.

Situații comunicaționale de bază pentru nivelul A1

La nivelul A1, studentul ar trebui să se poată descurca în situații tipice, cu care se va întâlni negreșit când va ajunge în Cehia:

- situații uzuale, de exemplu într-un restaurant, când face apel la un serviciu, la poștă, dar și în cazul vizitării unor instituții publice precum muzeele, cinematografele, cluburile, discotecile etc.
- întâlnirea cu un funcționar public, de ex. un polițist, polițist de la circulație, polițist de la biroul pentru evidența străinilor, un vameș, un funcționar de la bancă etc.
- nevoia de a apela la o instituție de sănătate: farmacie, policlinică, spital.
- contactul social; cunoștințe minimale de interacțiune publică, în vizită, familiarizarea cu convenții verbale și non-verbale, de exemplu cum se dă mâna, cum se sărută, gesturi, moduri de adresare.
- situații tipice referitoare la cazare.
- situații legate de transportul în comun; înțelegerea informațiilor de bază atunci când sunt anunțate; textele din orarele de călătorie, cumpărarea de bilete etc.
- identificarea unei adrese sau unui loc anume dintr-o localitate; întrebări despre cum se

ajunge la locul dorit și înțelegerea răspunsurilor.

- convorbirea telefonică – inițierea și încheierea unei convorbiri, cum se cere o anume persoană la telefon, a solicita și a oferi informații de bază, a lăsa vorbă cuiva despre o situație importantă etc.

În concluzie, putem afirma că scopul nivelului A1 este atingerea unei competențe comunicaționale (așadar lingvistică, sociolingvistică și pragmatică) specifice acestui nivel. Nu se recomandă a se sări peste anumite componente ale actului comunicațional.

Strategiile de abordare

Studentii români intră în categoria vorbitorilor nativi ai unei limbi romanice, deci ai unei limbi **neslave**, cei mai mulți dintre ei începând să studieze limba cehă **fără cunoșterea unei alte limbi flexionare**, dar având, în principiu, cunoștințe despre comportamentul specific Europei Centrale.

Este evident că (fapt confirmat de practica ultimilor ani) studenții care cunosc germana și/sau alte limbi flexionare, cum ar fi limba latină⁴, au un avantaj în depășirea mai rapidă a primilor pași privind structura limbii cehe.

Pentru majoritatea studenților însă, drumul spre însușirea limbii cehe presupune învățarea unei limbi cu o structură gramaticală diferită, o limbă puternic flexionară care, adesea, reprezintă un șoc pentru cei mai mulți. Eforturile trebuie îndreptate, evident, spre crearea unor structuri perceptive modulare, care să le permită să-ți automatizeze structurile flexionare, nu să le învețe ca pe o lungă listă de terminații.

Se pornește de la premisa că studenții Facultății de Limbi și Literaturi Străine nu se vor opri la nivelul A1 și, ca atare, strategie de abordarea presupune că ei vor trebui să treacă, gradual, prin toate nivelurile, de la A1 la B2, chiar mai departe în unele cazuri. Ca atare, gramatica va trebui să fie minimală, dar cu observația că asupra unor chestiuni se va reveni, pe măsură ce capacitățile lingvistice se dezvoltă, iar studenții avansează în însușirea limbii.

Un exemplu tipic de dialog pentru acest nivel ar fi:

A: *Co si dáte?* – B: *Kávu, prosím.*

A: *Jakou chceš kávu?* – B: *Černou s mlékem.*

A: *Co si přejete, prosím?* – B: *Máte nějaký česko-rumunský slovník?*

A: *Kde je kolega?* – B: *V kanceláři.*

Următoarele etape/puncte trebuie abordate simultan ori gradual:

- La începutul perioadei de studiu, studentul trebuie să stăpânească clasificarea consoanelor cehe (dure, moi, neutrale) ca punct de plecare în abordarea flexiunii substantivelor.

⁴ Acestea sunt cazurile cele mai frecvente de limbi flexionare pe care unii studenți le cunosc la diverse niveluri. Cunoașterea limbii latine este, evident, cel mai mare avantaj în însușirea structurii gramaticale a limbilor slave flexionare (ceha, slovacă, slovena, sârba-croata, polona, rusa). Cei circa 4-5 studenți din ultimii 10 ani care au declarat și au dovedit că știu (relativ) bine limba germană și/sau limba latină au avansat cel mai repede în însușirea limbii cehe vorbite.

- Cuvintele noi trebuie să fie fixate și cu însușirile gramaticale (gen sau forma pers. I sing. indicativ prezent la verbe), trebuie să-și consolideze și aspectul sonor și grafic al cuvântului.

- Este bine să se atragă atenția studentului că terminațiile cuvintelor pot cumula mai multe sensuri.

- În decodarea comunicatului, studentului trebuie să i se sugereze să pornească e a *verba finita*. Nu trebuie să se bazeze pe o ordine fixă a cuvintelor.

- Este util să se vadă filme ori să se asculte înregistrări, chiar dacă nu se înțelege întregul comunicat.

- Este recomandabil să se facă exerciții de compensare sonoră, pentru a fi siguri că studenții, care au un orizont lexical limitat, le înțeleg, de ex.:

Cizinec: *Kolik máte let?*

Rodilý uživatel češtiny: *Třiačtyřicet.*

Cizinec: *Kolik, prosím? Třicet...?*

Rodilý uživatel češtiny: *Ne, čtyřicet tři.*

- Nu se recomandă a se începe abrupt cu texte autentice, deoarece acestea cuprind întreaga flexiune, ceea ce îi va descuraja pe studenți și îi va face să nu înțeleagă nimic ori aproape nimic din text. Acest lucru este valabil, mai ales, pentru neslavi, categorie în care intră și studenții români.

- Nu se recomandă folosirea textelor pentru copii, deoarece acestea folosesc un vocabular specific, fără utilitate în context și care, în plus, pot avea și efect comic nedorit.

Competențe socioculturale la nivelul A1

Domeniile ce trebuie abordate

1 Normele sociale și însușirea limbii cehe

1.1 Normele sociale și vorbitorii unei limbi

1.2 Locul comunicării

1.2.1 Scurtă introucere în normele juridice cehe

1.2.1.1 Comunicarea cu organele de poliție

2 Comunicarea în Republica Cehă (informații uzuale)

2.1 Teme tabu

2.2 Comunicarea neverbală

2.2.1 Poziția corpului

2.2.2 Depărtarea și adoptarea pozițiilor în spațiu

2.2.3 Contactul corporal

2.2.4 Gesturi, mișcările capului, așa numitul limbaj al corpului

2.2.5 Expresiile feței (mimica)

2.2.6 Ochii și privirea

2.3 Discursul verbal (date generale)

2.3.1 Volumul (tăria) discursului

2.3.2 Stratificările funcționale ale limbii cehe și competențele comunicaționale ale unui străin care folosește limba cehă

3 Comunicarea în situații de criză (fraze tip)

4 Contactul social cotidian – comunicarea verbală

4.1 Saluturi și fraze de politețe

4.2 Prezentarea

4.3 Vorbirea cu tu (*tykáni*) și cu dv. (*vykáni*) și abordarea unei persoane

4.4 Convorbirile telefonice

Limba cehă/ Încercare de nivel competență A1/propunere Paliga

5 Comunicarea scrisă

5.1 Tehnica scrierii

5.2 Scrierea după dictare

5.3 Corespondența

5.3.1 Adresa

5.3.2 Elaborarea unei scrisori

5.3.2.1 Adresarea și formule de încheiere în scrisori

5.3.3 Urări cu ocazia zilei de naștere, zilei onomastice, unei premieri sau unei alte activități de succes, aniversarea zilei copilului

5.3.4 Urări de Crăciun, de Anul Nou, de Paște, condoleanțe

5.3.5 Saluturi din excursie, din vacanță

5.4 Mesaje și comunicări

5.4.1 Înștiințare scrisă referitoare la autor

5.4.2 Înștiințare scrisă referitoare la o terță persoană

5.5 Texte scurte (SMS), poștă electronică (e-mail)

6 Viața în Republica Cehă

6.1 Toleranța rasială

6.2 Îmbrăcămintea

6.3 În vizită la o familie cehă

6.4 Sărbătorirea zilei de naștere, a zilei numelui, a căsătoriei

6.5 Mâncăruri

6.5.1 Festivități, recepții

6.6 Invitație la restaurant, la masa de prânz etc.

6.7 Bacșișul

6.8 Cazare la hotel, pensiune, cămin

6.9 La farmacie, la policlinică/spital, asigurări medicale

6.10 Riscuri de afectare a sănătății

6.11 Măsuri, greutate, mărimi

6.11.1 Măsurarea temperaturii

6.12 Timpul și măsurarea timpului

6.13 Sporturi și alte activități în timpul liber

6.14 Obiceiuri

6.15 Religia

6.16 Republica Cehă

6.16.1 Harta Cehiei, simboluri statale, organizarea statului

6.16.2 Clima și timpul în Cehia

7 Considerații finale și recomandări pedagogice